

LES A LESNÍ ZVÍŘÁTKA

Cíle programu

Děti si v průběhu programu uvědomí, že bohatší les poskytuje úkryty a potravu pro více druhů živočichů. Poznají potřeby některých lesních živočichů.

Délka programu: 2 h

Období realizace: ideálně zimní měsíce

Cílová skupina: MŠ od 4 let, 1. a 2. třída ZŠ (4 – 7 let)

Autor: Pavlína Veselá, Alena Uhříčková, Maria Staňková

Prostředí: učebna v MŠ, třída v ZŠ, zahrada

Scénář – popis jednotlivých aktivit

SPOLEČNÝ ÚVOD

Aktivita č. 0: Přivítání a informace

Dílčí cíl této aktivity: seznámení se s programem

Čas: 10 minut

Prostředí: učebna, děti sedí v kroužku

Pomůcky, materiál: papírová lepicí páska, barevné pastelky,

Podrobný popis:

- představení se
- pravidla, bezpečnost chování v prostoru
- harmonogram programu
- způsob oslovování lektorů a jmenovky, popř. další organizační záležitosti

Aktivita č. 1: Pohádka

Dílčí cíl této aktivity: Motivovat žáka pro aktivní účast na výukovém programu a uvést jej do příběhu. Vzbudit v něm otázky, na něž dostane během výukového programu odpověď.

Čas: 10 minut

Prostředí: učebna

Pomůcky, materiál:

loutky nebo **obrázky: Hamroš, veverka, zajíc, divočák, myšice, veverka, liška, ježek, malý hraboš**, reálná potrava: šiška, ořech, klas obilí, kořínky, větvička s pupeny, **plátno s uschlým smrkovým lesem a smíšeným lesem**)- mít tam namalované nory, keře...obydlí zvířat z pohádky ***(pomůcky označeny žlutě od nás dostanete)***

Podrobný popis:

Na nástěnce je připevněné plátno s uschlým jehličnatým a zdravým smíšeným lesem jako kulisa.

Jeden lektor hraje vypravěče a veverku, druhý Hamroše a ostatní zvířátka

Příběh:

To Vám byla milé děti zima. Venku mrzlo, až praštilo a ležel tam napadený sníh. Skřítek Hamroš se vydal na procházku. Dojde k smrkovému lesu a nestačí se divit: „ Co to, že smrky nemají jehličky, vždyť ještě vloni se hezky zelenaly? Teď vypadají jaksi nezdravě a suše. Co se to tady stalo, halo, ví to někdo?“

Veverka: „Jo, jo. To máš pravdu, stromy během léta uschly, semínka v šíškách ani nestihla dozrát, kamarádi zvířátka se už odstěhovali a já už mám také sbaleno. Jdu si hledat nový domov, kde najdu něco dobrého na zub a také místo, kde bych hlavu složila.

Hamroš: „Tak víš co, milá veverko, já tě zavedu k jinému lesu, třeba ti tam někdo dokáže pomoci.“ Odcházejí společně ke druhému obrázku se smíšeným lesem.

Veverka: „Tady to vypadá zajímavě, jen jestli to bude vhodný les i pro mě“.

Přiskáče k nim zajíc. „Hej zajíčku, najdu v tomto lese něco dobrého na zub a místo kde bych hlavu složila?“ „Jasná zpráva veverko, skákej za mnou“. Veverka se zajícem skáčí do lesa. Zajíc je přivede k mladému stromku. „Tady si nabídní mladé pupeny, nebo kůru, ta je výborná! A ustlat si můžeš tady v dólíčku!“

„Ale zajíčku, já pupeny ani kůru nejím a v tvém dólíčku se bojím, co kdyby přišla kuna. Ne ne. já musím hledat jinde.“

Veverka potká prase divoké. „Nefňukej, veverko, já ti nabídnu jinou delikatesu“. Rypáčkem vyryje kořínky a podá je veverce. „A ustlat si můžeš tady v keři.“ I ne prasátko, kořínky mi nechutnají a v keři mě kuna také objeví. Musím hledat dál.“

Tu se jí pod nohama mihne myšice. „Neboj, veverko, vím o lepším, následuj mě“. Přivede ji k malé díře pod kořeny stromů. „Pojď dál, tady já bydlím, sem ani ta nejmenší kuna nevléze. A dobroty tu mám také, vytáhne obilný klásek. Dej si!“ „Milá myšice, kuna se do tvého domečku nevejde, ale já také ne. A ještě k tomu se pod zemí bojím. Obilí také nejím. Nedá se nic dělat, musím hledat dál.“

Jde a jde, až je celá ušlá, vyskočí na pařez a začne naříkat. Jde kolem liška.

„Veverko, neplakej, přinesla jsem ti hraboše, ten tě zasytí a ustat si můžeš v mé staré noře támhle pod dubem, mám teď nové bydlení, lepší, v noře po jezevci. A neboj, nesním tě, dosyta jsem poobědvala a navíc, uplakané veverky mi stejně nechutnají.“

„Děkuji ti, paní liško, ale vašim hrabošem i norou pohrdnu. Víte, já mám raději něco onačejšího a pod zemí se bojím. Jejda, jejda já asi dočista umřu hladu.“ veverka nařiká. V tom se jí u nohou nadzvedne hromada větví, něco v ní šustne a vyleze ježek.

„Tady se nedá spát, brečíš mi přímo do sna!“

„Když já mám hlááád“ fňuká veverka.

„To máš, veverko, jednoduché, já také v zimě nejím, kde bych také našel plzáky a žížaly. Vlezu si do teplé hromady větví, nebo listí, zahrabu se a spím. Spím a spím a spím a vůbec nemusím jíst. Tak to také vyzkoušej. Tady v mé hromádce je místa dost a už nebreč, ať se vyspím, do jara je ještě daleko.“ zaleze si a už zase spí.

„Prospat celou zimu, tady v hromádce? To se mi nezdá. Co když mě najde kuna, přeci jen nemám bodliny jako ježek. A k tomu mám takový hlad, že bych snad ani neusla.“

Přichází do lesa Hamroš. „Tak jsem tě konečně našel. Tak co, už sis našla nové bydlení a naplnila své hladové břicho?“

„Ale kdepak, ...“ povypráví mu společně s dětmi, koho potkala.

Nejdřív jsem potkala.....a ten mi nabídl k jídlu a spaní v..... (děti doplní, dá se jim pomoci loutkou, ukázkou pupenů,...)

Pak se tu objevil a ten mi k jídlu vyhrabal, a spát mám..... atd.

Hamroš: „Tak vidím, že jsi moc nepochodila. Tak víš co, my ti s dětmi pomůžeme.“

Aktivita č. 2: Hledání potravy pro veverku

Dílčí cíl této aktivity: zjistit, čím se veverka živí v zimním období, pohyb

Čas: 10 + 5 minut

Pomůcky, materiál: kartičky s tím, co by mohla i nemohla veverka jíst v zimě v lese (semínka ze smrkové šišky, lískové ořechy, žaludy, bukvice, vlašské ořechy, kůra, pupeny, kořeny, obilí, hraboš, staré listí, jehličnatá větvička)

Kartičky jsou rozházené na druhém konci učebny. Děti nosí obrázky potravy k veverce, o které si myslí, že by jí mohla veverka v zimě jíst. Pokud přinesou něco jiného, řekne veverka (lektor s plyškem), že to jí nechutná, ať to donesou zvířátku, které jí má rádo, nebo nazpět. Např. kořínky já nejím, ty dones raději divočákovi,... (ukáže na plyšáka z pohádky),

žaludy, mňam, mňam, ty já ráda, ty mi je tady nech.

Po hře si děti sednou do kroužku kolem veverky a zopakují si, co jí veverka v zimě, ukážou si obrázky / živé přírodniny. Starším dětem možno přidat informace o veverčích zásobárnách, které si na zimu veverka chystá, krmítkách pro veverky, sušení hub na zimu,.....

- ukázat okus šišky, semínko, které jí v šišce chutná

Veverka se najedla a teď může jít na průzkum lesa, aby se seznámila s jejími obyvateli a hlavně našla místo na spaní.

Aktivita č. 3: Obyvatelé lesa

Dílčí cíl této aktivity: zjistit, kdo žije ve smíšeném lese a v čím se v zimě živí, zahrát si na zvířata, vytvořit společně papírový les s jejich obyvateli a místy pro život

Čas: 45 minut

Prostředí: učebna

Pomůcky, materiál: zalaminované fotky zvířat na jednotlivá stanoviště,

Podrobný popis:

Nejprve s dětmi obejdeme jednotlivá stanoviště a vysvětlíme jednotlivé aktivity. Poté děti chodí volně mezi stanovišti.

1) Společný zimní smíšený les

Pomůcky, materiál: balicí papír, namnožené perokresby zvířat, nůžky, tyčinková lepidla, pastelky, tiskátka stop zvířat

Na balicí papír děti tvoří společný les. Vystřihují zvířátka (předkreslené perokresby) a lepí na papír, mezi to dokresluje/ lepí stromy, keře, pařezy, krmelec a razítkují stopy zvířat. Bylo by dobré nakreslit / nalepit strom s dutinou pro veverku (společná práce). Při větším počtu dětí, může vzniknout lesů více.

2) Stanoviště zajíc

Pomůcky, materiál: speciálně upravená karimatka s obrysy dlaně a šlapky

Vyzkoušíme si, jak skáče zajíc (současně dá zadní tlapky před přední, my ve dřepu nohy před ruce.) Moc nám to nejde, tak si vyzkoušíme, co zvládne člověk. Hra Ruce a nohy na karimatce. Na karimatce jsou ve třech pruzích nakreslené dlaně a šlapky. U karimatky se děti po jednom střídají a při jednotlivých skocích dávají ruce a nohy na předkreslené symboly. Starší děti mohou si měřit čas, za jaký správně celou karimatku proskáčou a v dalším kole se zkusí zlepšovat.

3) Stanoviště veverka

Pomůcky, materiál: šišky, koš, veverkou okousaná šiška

Veverka si dělá na zimu zásoby v dutině, nebo zahrabává do země. Děti hází šíškami do dutiny – do koše /kýble

-ukázat okus na šišce od veverky

4) Stanoviště myšice

Pomůcky, materiál: pecky, lžíce, hnědá gáza, vykousaná pecka myšicí

Myšice si také dělá zásoby, které si nosí do svých hnízd.

nošení pecek na lžíci do skřýše – na hnědou gázu

- ukázat okousanou pecku

5) Stanoviště prase divoké

Pomůcky, materiál: hmatové pytlíčky

Prase divoké si zásoby na zimu nedělá, vždy si něco najde rypákem v zemi.

Děti mají za úkol, vytáhnout z hmatového pytlíčku pouze kaštiny (v pytlíčku jsou s kaštaný i další přírodniny – kamínky, šišky,...), 4ks pytlíčků se slovenským názvem divočáka

6) Stanoviště liška

Pomůcky, materiál: myšky z korálku na provázku, kelímek jako liška, kostka s obrázky

Liška si na zimu nedělá zásoby potravy, vždy si něco uloví i pod vrstvou sněhu. Nejčastěji myši a hraboši.

Na stanovišti hraje více dětí. Děti jsou myšky a snaží se uniknout lišce. Mají na provázku korálek (myšku), lektor má kostku a kelímek. Hází kostkou, na které je obrázek lišky, myši, pecek. Padne na kostce pecka, děti si k sobě vezmou pecku (potravu), padne myš (myši mají mladé a děti si mohou vzít novou myš na provázku, padne liška, děti musí ucuknout s provázkem a lektor se snaží kelímkem zakrýt korálky (chytit myši). Obdoba hry nervíky.

7) Stanoviště sojka

Pomůcky, materiál: zobáček – ušitý z látky, nádoba s pískem a žaludy

Sojky si na zimu zahrabává žaludy do země. V případě hladu si je vyhrabe a sní.

Děti jako sojky hledají „zobáčkem“ a vyhrabávají z nádoby plné písku žaludy. Zobáček je ušitá černá rukavice – palčák).

Veverka si zavolá děti k sobě do kroužku. Vezme si dětmi vyrobený papírový les, popíše společně co v něm je (zdůrazní druhovou pestrost jak živočišnou tak rostlinnou) a veverka si tam najde dutinu ve stromě, kde bude bydlet. Veverka může srovnat její bývalý smrkový les (co se týče druhové pestrosti) s lesem, který děti vytvořili.

Veverka: už mám les, ve kterém budu bydlet, v něm krásnou dutinu, ale chybí mi zásoby, abych zimu přežila. Pojdme společně do zahrady, a společně zásoby nachystáme.

Oblékání dětí a přesun do venkovního prostoru - 15 min

Aktivita č. 4 : Chystání zásob pro veverku

Dílčí cíl této aktivity: pohyb v zahradě, ukotvení si získaných informací, že si veverka dělá zásoby na zimu, kuna je pro veverku predátorem

Čas: 15 minut

Prostředí: zahrada

Pomůcky, materiál: lana, smrkové šišky (asi 50 ks), zalamínovaný obrázek kuny, nádoba na šišky

Podrobný popis:

Otázky směrem k dětem:

Z čeho si dělá veverka zásoby?

Kde si je schovává?

Jakého zvířete se bála v pohádce?

Tak teď si na to zahrajeme. Děti jsou veverky, které se musí dostat k šiškám, jednu si vzít a donést jí na místo, kde bude zásobárna. Snaží se jim v tom ale zabránit kuna. Z lana udělaný kruh (asi prům. 5 m), území, ve kterém žijí kuny. Ve středu kruhu je další kruh z lan (asi průměr 2 m) a v něm jsou šišky. Děti se musí dostat přes území kun k šiškám, tam kuny nemohou, jednu vzít a přes kuní území vyběhnou z kruhu ven. Pokud se jich kuna dotkne, veverka je zraněná a jde se oživit, např. k nedalekému stromu a vrací se do hry. Šišky nosí děti do zásobárny, do koše.

V roli kun, jsou nejprve lektoři, po pochopení hry mohou kuny dělat 2 – 3 děti.

SPOLEČNÝ ZÁVĚR

Aktivita č. 5: Závěr příběhu

Dílčí cíl této aktivity: Uzavřít s dětmi pohádkový příběh o veverce a přitom jim umožnit si zopakovat získané vědomosti o tom, jak přežívají lesní zvířata v zimě

Čas: 10 minut

Prostředí: na zahradě

Pomůcky, materiál: plyšová veverka nebo **obrázek veverky** a skřítek Hamroš

Podrobný popis:

Dialog s veverkou a Hamrošem.

„Tak co veverko, už nemáš hlad, na čem sis pochutnala?“děti doplní

Kde budeš bydlet?

Kdo bydlí s tebou v lese?

Co jí zajíc v zimě?

Hamroš: „Jé, ten tvůj les je mnohem pestřejší a zajímavější než byl ten uschlý smrkový. Víš ty co, tak já v tom uschlém lese vysázím na místo smrků i duby, jedle, buky, keře,.... aby bylo dost úkrytů a potravy pro tvé kamarády.

Informace pro lektory:

Myšice – Potrava- Živí se hlavně semeny – často konzumuje zásoby zrní. Potravu doplňuje některými drobnými plody, kořínky, hmyzem i dalšími bezobratlými – umí např. nahlodávat ulity hlemýžďů a vykusovat jejich těla.^[5] Živočišná složka u ní tvoří významnější podíl především na jaře a v létě.

^[3] Zelené části rostlin požírá jen málo. Často si dělá zásoby, například pecek třešní. -

https://cs.wikipedia.org/wiki/My%C5%A1ice_k%C5%99ovinn%C3%A1

Zimní období přináší pro myšice nedostatek potravy, a proto se musí připravit na dlouhou dobu bez zdroje živin. Jedním z jejich přežití strategií je sklizeň a tvorba zásob. Myšice začínají sklizeň potravy již v letních a podzimních měsících, kdy je dostatek rostlinných materiálů. Sklizené semena, plody a další rostlinné zdroje jsou pak uskladněny v jejich úkrytech. Mohou je ukládat do malých důlků v zemi nebo výklenků ve stromech. Důležitým zdrojem potravy jsou pro myšice také ostatní hmyz, žížaly a larvy, které sbírají a ukládají jako součást svých zásob. Tyto živočišné potraviny jim poskytují dostatek bílkovin, které jsou pro jejich přežití klíčové. Myšice také sbírají a uskladňují drobné korýši, jako jsou plži a měkkýši. Proti hladovění si myšice také umějí zajistit zdroj živin z přírody. Například léčivé rostliny a jejich kořínky mohou být využívány jako alternativní zdroj potravy. Sklizeň potravy a tvorba zásob patří mezi klíčové strategie myši pro přežití v zimě. Díky nim jsou schopné se žít i v době, kdy je potrava vzácná, a udržet si dostatek energie k přežití a udržení tělesné teploty....

https://fotopastnazlodeje.cz/mysice-v-zime-jak-prezivaji-v-mrazivych-podminkach/#potrava_v_zim%C4%9B

Veverka - Část potravy si ukládají na zimu.

Kromě oblíbených vlašských a lískových ořechů si schovávají i bukvice, žaludy a dokonce i houby. Podle toho, co místo poskytuje. Zásoby ukrývají do stromových dutin, nebo je zahrabávají pod zem. Protože v zimě nespí, potřebuje během období sněhu a mrazu dostatek potravy. Podobně jako ptáky,

i veverky můžeme v zimě přikrmovat. Stačí pod stromy zavěsit krmítko a naplnit je slunečnicovými a dalšími semínky, různými druhy ořechů loupanými i ve skořápce, vhodná je i směs pro činčily. Veverky potěší i kousek jablka či hrušky, krmítko je však třeba kontrolovat aby v něm ovoce při oblevě neplesnivělo. Jablečné křížaly a další druhy nepřislazeného sušeného ovoce jsou vhodné také, zvláště pro krmítka, která nebudeme denně kontrolovat.

<https://dvojka.rozhlas.cz/co-chutna-veverce-a-jak-ji-v-zime-prilepsit-7517711>

Liška je v zimě velmi aktivní, přizpůsobená mrazům hustou srstí a zásobami tuku, a prozkoumává své teritorium ve dne i v noci, zatímco v období páření (prosinec-únor) se páry drží v norách a lišáci se scházejí s hárajícími liškami. V zimě také liška loví, dokáže slyšet kořist pod sněhem a s pomocí husté srsti a termoregulačního systému v tlapkách přežívá i extrémní mrazy.

● **Není zimní spánek:**

Liška na rozdíl od jiných zvířat nedrží zimní spánek ani jiný druh zimního odpočinku; naopak je v tomto období velmi aktivní.

● **Lov pod sněhem:**

Liška dokáže díky svému skvělému sluchu slyšet kořist i pod sněhem a proskakovat sněhovou vrstvu. Myš a jí podobní hlodavci (lumíci, hraboši, veverkovití, pískomilové):^[6] Tvoří převážně – až na lokální výjimky – jednu z nejdůležitějších kořistí. Jsou k dispozici ve dne i v noci téměř celoročně.

● **Noční život:**

Většinu času je liška nočním tvorem, který vylézá z nor za soumraku a vrací se tam za svítání.

Příprava na zimu:

● **Zimní srst:**

Liška si před zimou vytvoří hustý, vícevrstvý kožich, který jí poskytuje vynikající izolaci proti mrazu.

● **Podkožní tuk:**

Před mrazy si dělá zásoby podkožního tuku, který jí pomáhá přežít období nedostatku potravy.

● **Termoregulace:**

Tlapky lišek mají termoregulační systém, který je chrání před mrazem a sněhem.

Chování v zimě:

● **Doba páření (Kaňkování):** V zimních měsících, zejména v lednu a únoru, probíhá období páření lišek, kdy se lišáci snaží najít hárající lišku.

Sojka - Sojka si schovává žaludy na zimu.

Sojky si dovedou vytvářet zásoby na zimu. K tomu se nejlépe hodí právě žaludy – a i v dubovém lese přímo nežijí, v době zrání žaludů pořádají celá hejna sojek výpravy na sběr žaludů. V hrdelním vaku jich dovedou uschovat až 9. Potom je schovávají na různá místa v lese, především na zemi pod polštáře mechu. Jedna sojka takto může ukrýt až 3000 žaludů. Všechny pak samozřejmě nenajde ani nesní, a díky tomu se je duby na nová místa

<https://www.ireceptar.cz/zvirata/sojka-prileta-do-mest.html>

Přesahy pro dospělé:

- proč uschl smrkový les
- monokultura X pestrost smíšeného lesa

Pilotování a pomůcky k programu Les a lesní zvířátka

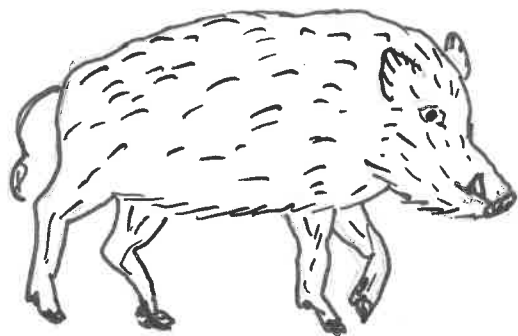
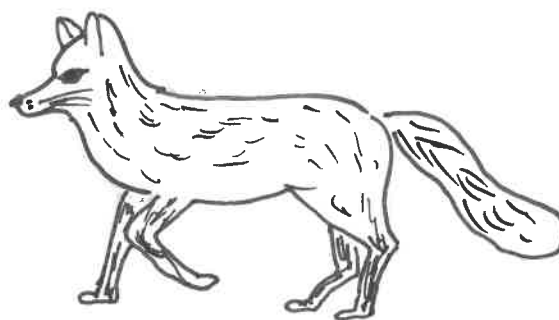
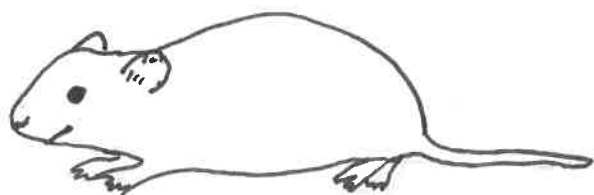
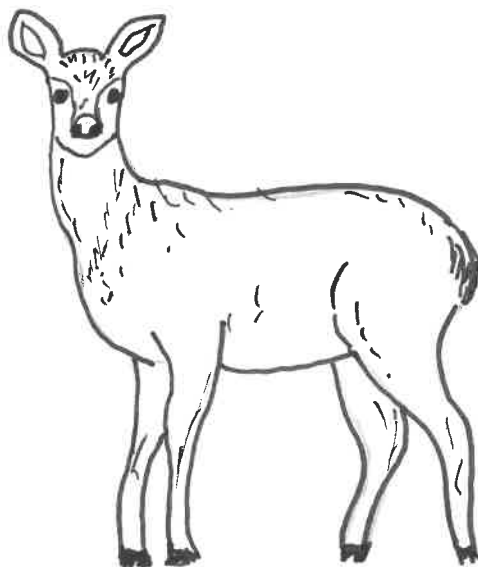
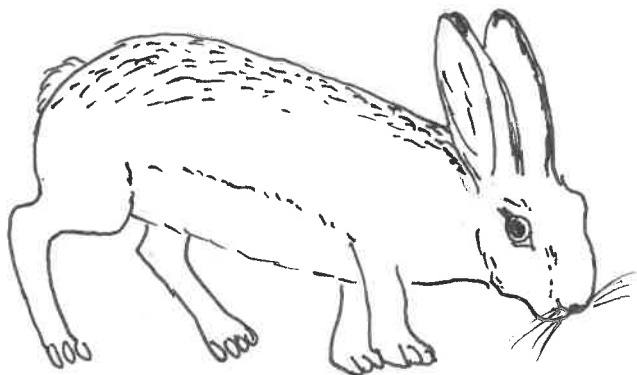

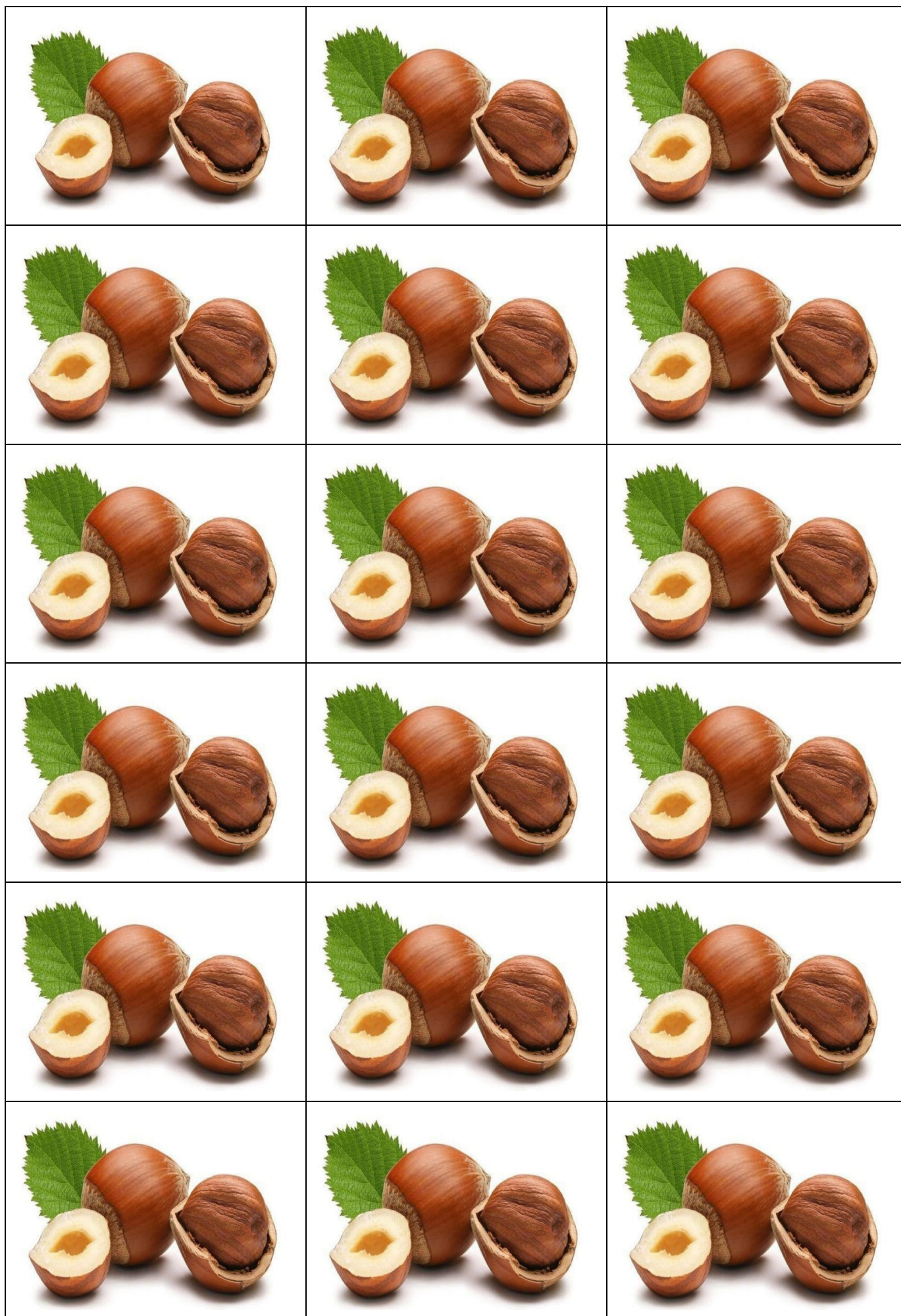

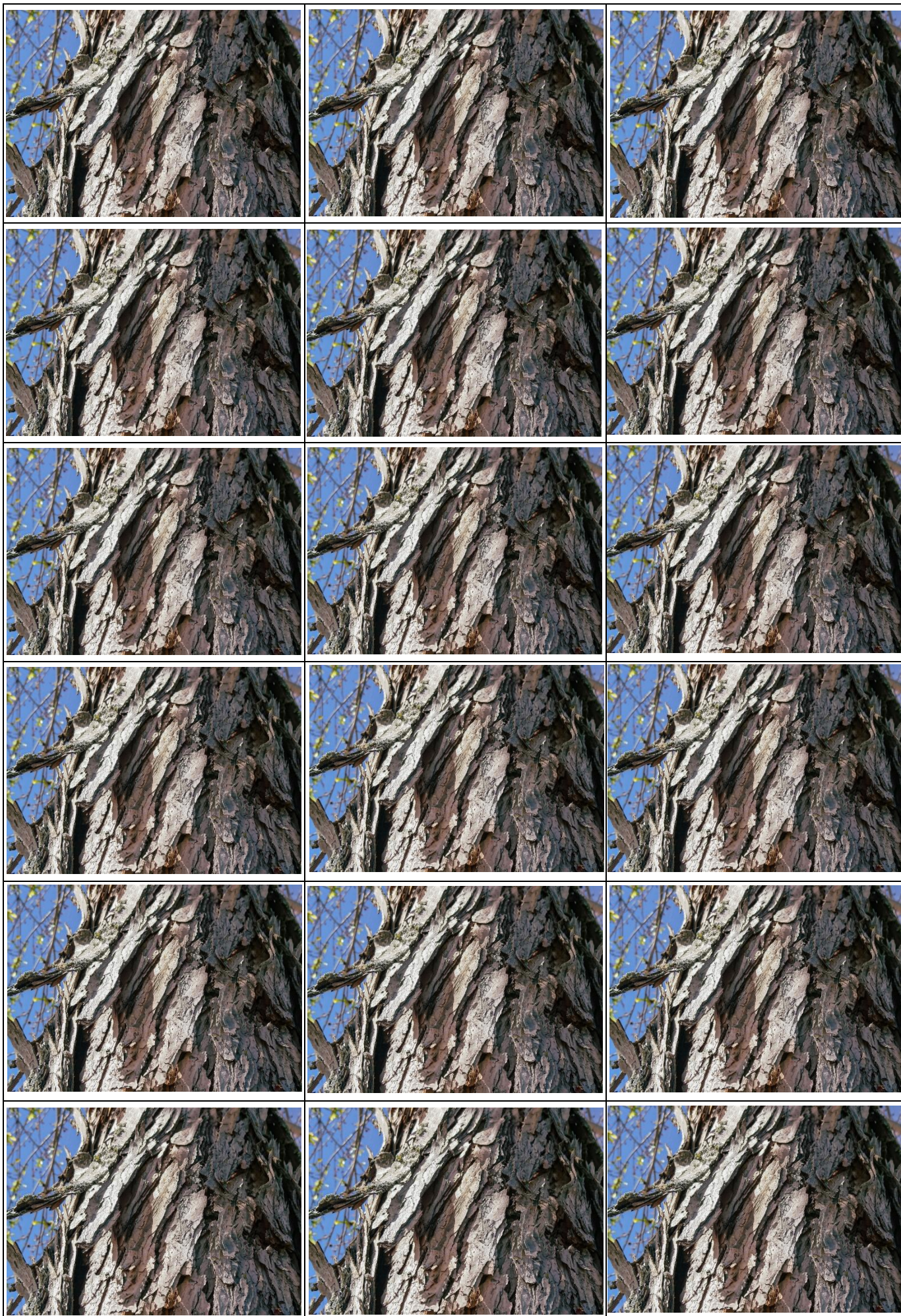

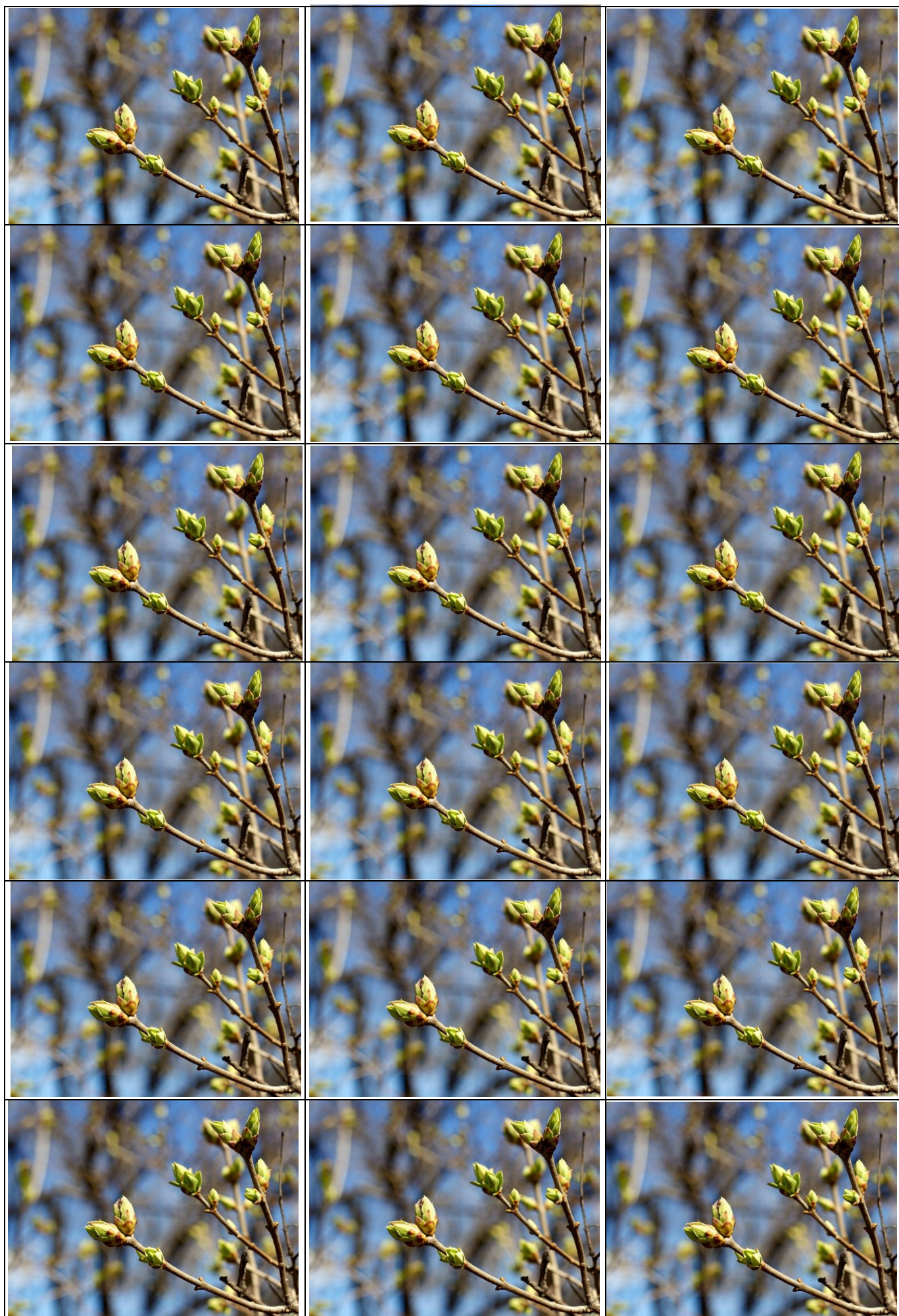

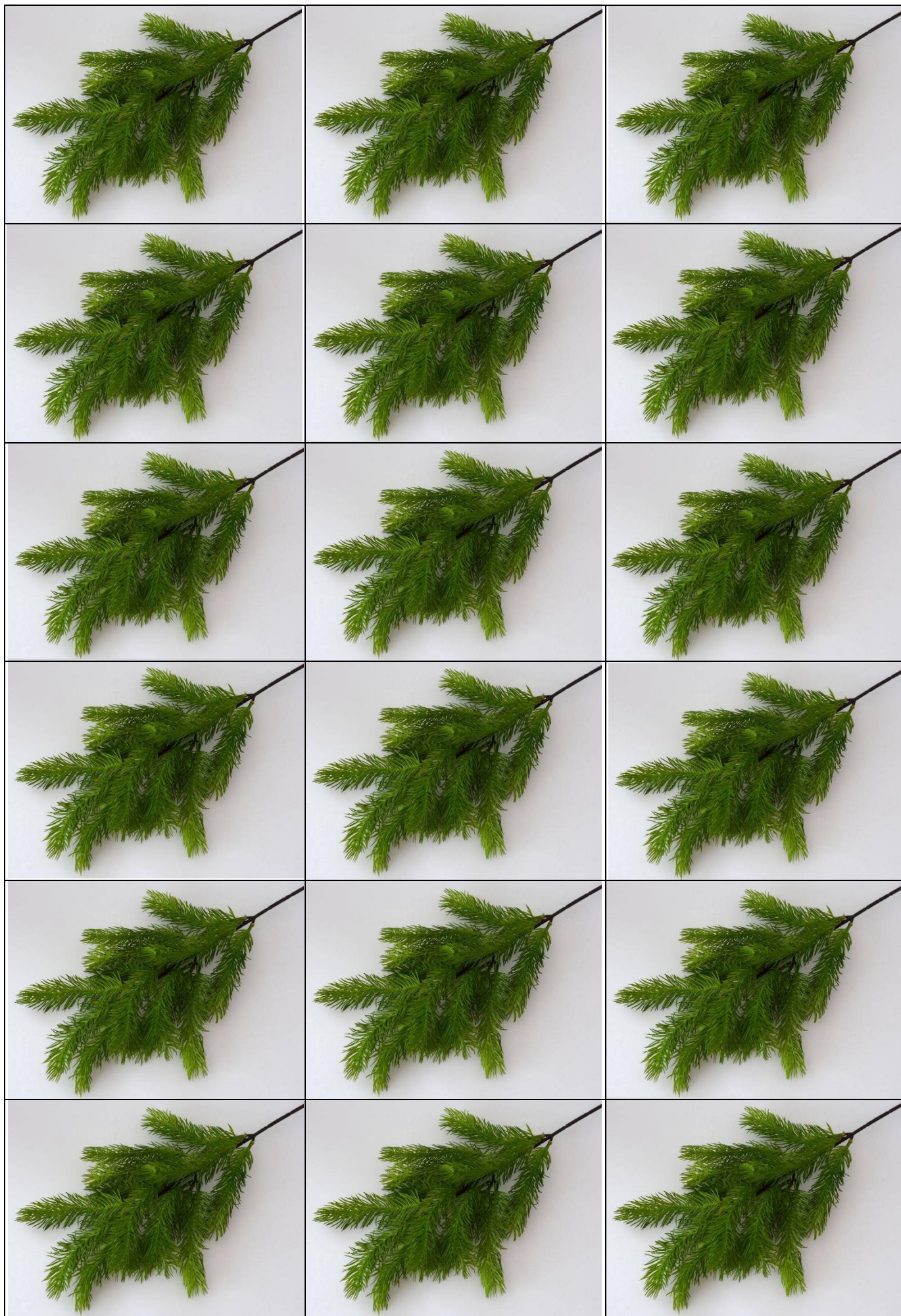

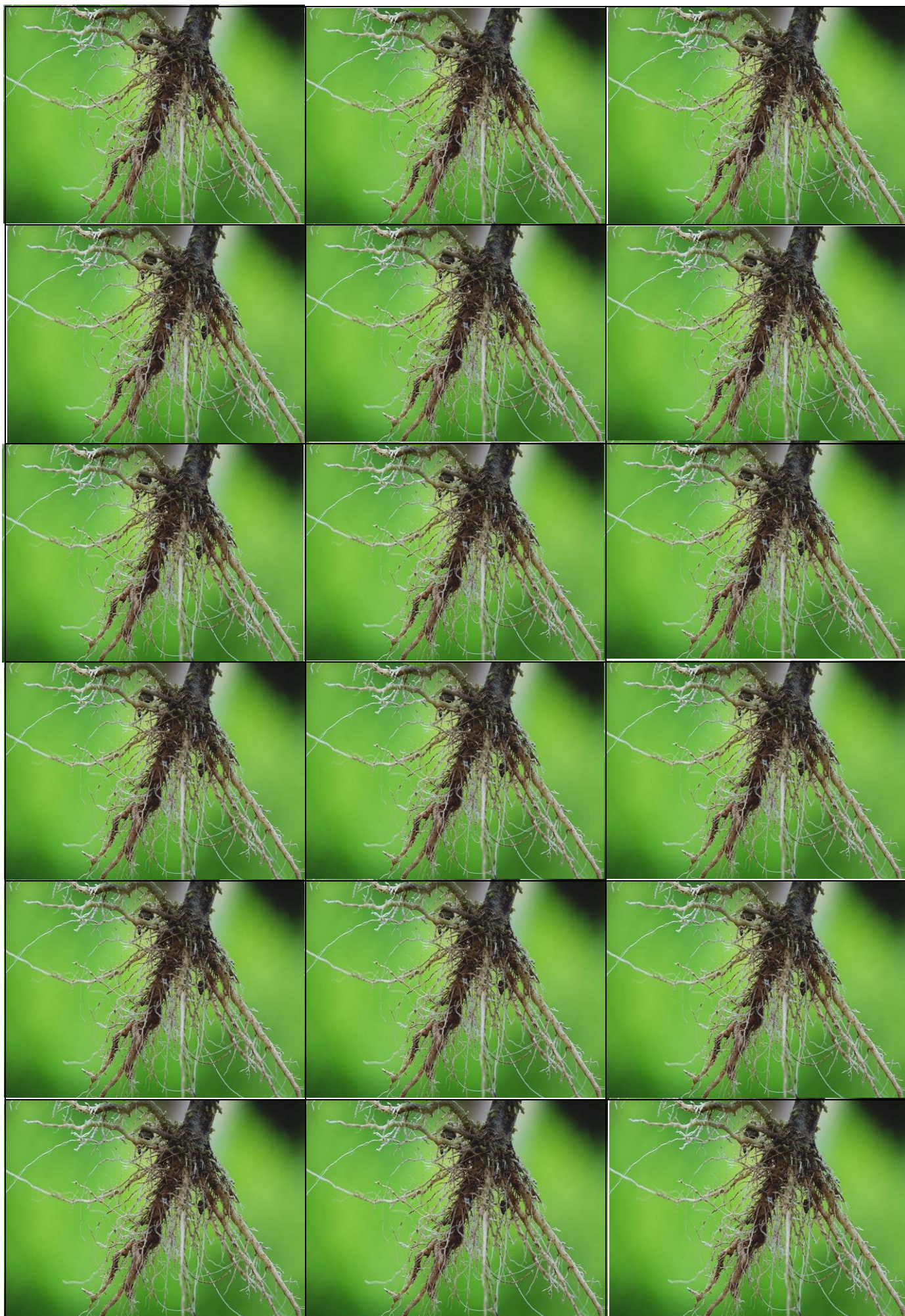

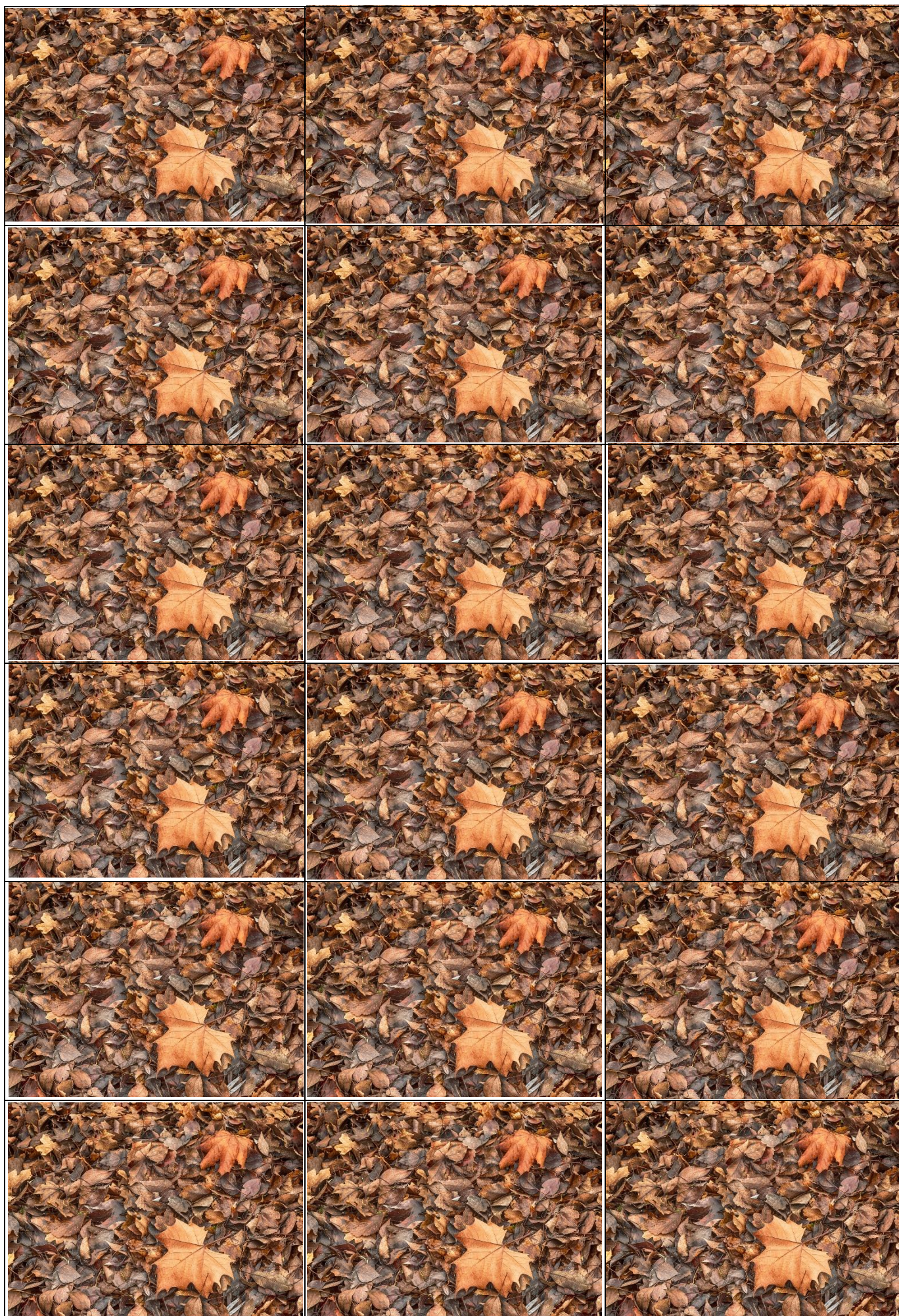

razítka - stopy

<https://www.rezekvitek.cz/stopy-vyukova-pomucka?idk=vpr-0002&fl=1>

Stopy - výuková pomůcka - 550 Kč vč. DPH 21%

V papírové krabici naleznete **razítka stop základních 6 druhů zvěře, polštářek na razítkovací barvu, razítkovací barvu, laminované tabule s nápovědou a podrobný návod k jejich použití** pro různé vzdělávací a herní aktivity.

